

Deutsches
Staatstheater
Temeswar

Teatrul
German de Stat
Timișoara

2025/26

Sidy Thal

DE

Liebe Freunde,

dies ist das dritte Heft aus der Serie *Impuls Theater* und das letzte nach *Menschen. Zu verkaufen* und *Der Drache*. Jede Vorstellung befasst sich auf verschiedene Art und Weise mit Themen wie Erinnerung, Freiheit und dem Mut, der Wahrheit ins Auge zu schauen. In Verbindung mit den ersten beiden Vorstellungen haben wir erforscht, was Freiheit bedeutet und wie Angst entsteht. *Sidy Thal* regt uns dazu an, über die Wurzeln des Hasses nachzudenken und darüber, wie das Schweigen ihn manchmal füttern kann.

Diese Vorstellung des Deutschen Staatstheaters Temeswar ist in Zusammenarbeit mit dem Jüdischen Staatstheater Bukarest entstanden. Sie basiert auf einem realen Geschehen: dem antisemitischen Terroranschlag, der 1938 in Temeswar während einer Vorstellung der Künstlerin Sidy Thal verübt wurde. Im Theatersaal explodierten zwei Handgranaten. Die von Thomas Perle und Clemens Bechtel rekonstruierte Geschichte ist mehr als eine Erinnerungsübung, sie stellt uns allen eine wichtige Frage: *Was bedeutet es, menschlich zu bleiben, wenn die Welt um dich herum zugrunde geht?*

Durch ihren Wandercharakter, der das Publikum nacheinander in die Synagoge, auf die Straße und schließlich ins Theater führt, wird die Vorstellung zu einer Reise zwischen Vergangenheit und Gegenwart. Diese Erfahrung zeigt die Stadt aus einer anderen Perspektive und macht die Geschichte zu einem lebendigen Erlebnis. Es ist eine Vorstellung über Mut, Identität und kollektive Erinnerung sowie darüber, wie zerbrechlich unsere Welt sein kann, wenn wir die Geschichte vergessen.

Diesmal möchten wir, dass dieses Heft als Leitfaden dient, als Instrument für Dialog und Reflexion. Es soll ein Mittel sein, durch das wir – Lehrer und Schüler – das Theater zu einer Lektion über das Leben und die Empathie machen, zu einer gemeinsamen Erfahrung, die über den Theaterbesuch hinausgeht.

Denn Theater und Erinnerung leben nur weiter, wenn wir sie mit anderen teilen.

RO

Dragi prieteni,

Aceasta este cea de-a treia broșură din seria Impuls Teatru, după *Oameni. De vânzare și Dragonul*. Fiecare dintre ele vorbește, în felul său, despre memorie, libertate și curajul de a privi adevărul în față. Dacă în primele două ne-am întrebat ce înseamnă să fii liber și cum se naște frica, *Sidy Thal* ne invită să reflectăm la cum se naște ura și cum, uneori, tăcerea o hrănește.

Spectacolul, o coproducție între Teatrul German de Stat Timișoara și Teatrul Evreiesc de Stat București, pornește de la un eveniment real: atacul antisemit din Timișoara anului 1938, când două grenade au explodat în timpul unui spectacol susținut de artista Sidy Thal. Povestea reconstituită de Thomas Perle și Clemens Bechtel este mai mult decât un exercițiu de memorie, este o întrebare adresată fiecăruia dintre noi: *Ce înseamnă să rămâi om atunci când lumea din jurul tău se prăbușește?*

Prin formatul său itinerant, care duce publicul din sinagogă în stradă și apoi în teatru, spectacolul devine o călătorie în trecut și prezent, o experiență care te face să vezi orașul cu alți ochi și să simți istoria ca pe ceva viu. Este un spectacol despre curaj, identitate și memorie colectivă, dar și despre fragilitatea lumii noastre, atunci când uităm să ne amintim.

Și de această dată, ne dorim ca acest material să fie un ghid viu, un instrument de dialog și reflecție, un mod prin care fiecare dintre noi, profesorii și elevii să putem transforma teatrul într-o lecție de viață și empatie, să devină o experiență comună, nu doar o viziune.

Pentru că teatrul, asemenea memoriei, trăiește doar atunci când îl împărtășim.

Clemens Bechtel :

DE *SIDY THAL* funcționează ca o poveste polițistă, dar bazată pe un eveniment real. Spectacolul informează tinerii asupra istoriei într-un mod, sperăm, antrenant. Pe de altă parte, vorbește despre ignoranță, seducere, manipulare și abuzul de putere. Astfel, vorbește în aceeași măsură despre provocările cu care tinerii se confruntă astăzi.

RO *SIDY THAL* funcționează ca o poveste polițistă, dar bazată pe un eveniment real. Spectacolul informează tinerii asupra istoriei într-un mod, sperăm, antrenant. Pe de altă parte, vorbește despre ignoranță, seducere, manipulare și abuzul de putere. Astfel, vorbește în aceeași măsură despre provocările cu care tinerii se confruntă astăzi.

Silvia Török :

DE *Sidy Thal* zeigt uns, wie gefährlich es ist, Menschen nur deshalb ungerecht zu behandeln, weil sie anders sind. Das Stück hilft euch zu verstehen, dass Respekt vor Vielfalt – vor denen, die anders leben oder anders sind als das, was wir aus unserem vertrauten Umfeld kennen – und der Mut, »Nein« zum Hass zu sagen, das Fundament unserer Gesellschaft bilden. Unsere Unterschiede trennen uns nicht, sondern machen uns als Menschen wertvoll.

RO *Sidy Thal* ne arată cât de periculoasă este nedreptatea față de oameni, doar pentru că sunt diferiți. Spectacolul vă ajută să înțelegeți că respectul pentru diversitate/pentru cei ce trăiesc altfel / sunt altfel decât ce cunoaștem din mediul nostru familiar și curajul de a spune «nu» urii, sunt cele care ne formează ca societate. Diferențele dintre noi nu ne despart, ci ne fac valoroși ca oameni.

Enikő Blénassy :

DE Es ist gut, die Vorstellung zu sehen, um die Vergangenheit kennenzulernen, um etwas zu sehen, das nicht vor allzu langer Zeit geschehen ist, um zu verstehen, wie wichtig es ist, zwischen Gut und Böse unterscheiden zu lernen, damit man nicht von zerstörerischen Ideologien manipuliert werden kann. Hass und Dummheit können extrem gefährlich sein.

RO E bine să vedeți acest spectacol în primul rând, pentru a cunoaște trecutul, pentru a vedea ceva ce s-a întâmplat nu de mult, pentru a înțelege cât de important este să învățăm să judecăm între bine și rău, pentru ca să nu puteți fi manipulați de ideologii care distrug. Ura și prostia pot fi extrem de periculoase.

Rareș Hontzu :

DE Hassen. Menschen hassen, so sehr hassen dass man bereit ist sie zu töten. Weil sie anders sind – andere Sprache, andere Hautfarbe, einen anderen Glauben haben. Darauf basiert jede Form von Extremismus, wie vor achtzig Jahren so auch heute.

RO Să urăști. Să urăști oamenii, să îi urăști într-atât încât să fii în stare să îi uci. Pentru că sunt altfel – altă limbă, altă culoare a pielii altă credință. Pe asta se bazează orice formă de extremism, precum acum optzeci de ani așa și în ziua de azi.

Olga Török :

DE Das Stück *Sidy Thal* basiert auf wahren Begebenheiten – einem Bombenattentat in den 30er Jahren in Temeswar. Es hat also zwei echte Teile: die Geschichte und unsere Präsenz, der Schauspieler, direkt vor euch. Das Theater ist ein Ort, an dem man echte Emotionen, reale Begegnungen und Geschichten findet, die einen unmittelbar betreffen.

RO Spectacolul *Sidy Thal* se bazează pe fapte reale – un atentat cu bombă din anii '30 la Timișoara. Are, deci, două părți autentice: povestea și prezența noastră, a actorilor, chiar în fața voastră. Teatrul este un loc în care găsești emoții adevărate, întâlniri reale și povești care te privesc direct.

Über die Vorstellung

Von: Thomas Perle & Clemens Bechtel

Spielleitung: Clemens Bechtel

Koproduktion mit dem Jüdischen Staatstheater Bukarest

Dauer: 1h 50'

Untertitel: RO/DE/EN

Empfohlen: 12+

Premiere: 04. November 2023

Mit: Enikő Blénessy
Viorica Predica (a.G.)
Silvia Török
Katia Pascariu (a.G.)
Daniela Török

Olga Török
Oana Vidoni
Radu Brănici (a.G.)
Rareș Hontzu
Mircea Dragoman (a.G.)
Mihai Prejban (a.G.)
Richard Hladik

Genre: Drama, das auf realen Begebenheiten basiert; Wandervorstellung

Am 26. November 1938 explodierten während eines Gastspiels der jüdisch-bukowinischen Sängerin Sidy Thal und ihres Ensembles am Temeswarer Theater zwei Handgranaten im Saal. Ein antisemitischer Anschlag, verübt von der rechtsextremen nationalistischen Eisernen Garde, bei dem vier Menschen starben und siebzig verletzt wurden. Was ist wahr? Was ist wirklich geschehen? Es ist ein Versuch der Rekonstruktion des Anschlags und der damaligen Zeit, in der Antisemitismus und Faschismus zum Alltag einer multikulturellen Gesellschaft wurden und die zum Schrecken des Zweiten Weltkriegs und der Shoa führten.

„Was mich an dieser Arbeit besonders interessiert, sind zwei Fragen: Wie rekonstruieren wir Vergangenheit? Aus welchen Perspektiven? Noch mehr beschäftigt mich die Auseinandersetzung mit dem Wert von Theater. Warum wollen wir weiterspielen, wenn um uns die Welt zusammenbricht? Was ist in solchen Momenten Kultur eigentlich wert? Für uns Kulturschaffende, aber auch für die anderen: für Gewalttäter und Opfer von Gewalt. Wann sollten wir besser innehalten, schweigen?“

(Clemens Bechtel)

„Die Regie von Clemens Bechtel bietet Eleganz und vermeidet Überbetonung, ohne jedoch auf die Beschwörung von Verantwortung und die Abgrenzung von Gut und Böse zu verzichten. Es besteht kein Bedarf an ultra-pathetischen Ansätzen und auch nicht an Relativierungen, wie sie in späteren Jahren in Mode waren. Der Holocaust war eine der größten Tragödien der Menschheitsgeschichte. Punkt. Seine Entstehung wurde durch eine Reihe von Ursachen ermöglicht, die eine individuelle Verantwortung / Feigheit nicht ausschließen, deren Ignoranz / Verharmlosung zu einer Wiederholung der unheilvollen Ereignisse führen kann.“

(Mihai Brezeanu in: *LiterNeT*)

Despre spectacol

De: Thomas Perle & Clemens Bechtel

Regia: Clemens Bechtel

Coproducție cu Teatrul Evreiesc de Stat București

Durata spectacolului: 1h50'

Supratitrare: RO/DE/EN

Vârsta limită: 12+

Premiera: 04. November 2023

Cu: Enikő Blénessy
Viorica Predica (a.G.)
Silvia Török
Katia Pascariu (a.G.)
Daniela Török

Olga Török
Oana Vidoni
Radu Brănici (a.G.)
Rareș Hontzu
Mircea Dragoman (a.G.)
Mihai Prejban (a.G.)
Richard Hladik

Gen: dramă bazată pe fapte reale;
spectacol itinerant

La 26 noiembrie 1938, două grenade de mână au explodat în sala de spectacole în timpul unei reprezentații a cântăreței evreico-bucovinene Sidy Thal și a ansamblului său la Teatrul din Timișoara. Un atentat antisemit, comis de Garda de Fier, un grup naționalist de extremă dreapta, în care au murit patru persoane și șaptezeci au fost rănite. Acest eveniment puțin cunoscut stă la bază piesei documentare a spectacolului. Ce este adevărat? Ce s-a întâmplat cu adevărat? Este o încercare de a reconstitui atacul și momentul în care antisemitismul și fascismul au devenit parte din viața de zi cu zi într-o societate multiculturală, ceea ce a dus la oroarea celui de-al Doilea Război Mondial și la Shoah.

„Ceea ce mă interesează în mod deosebit în această abordare sunt două întrebări: Cum reconstruim trecutul? Din ce perspective? Mă preocupă și mai mult examinarea valorii teatrului. De ce vrem să continuăm să jucăm în timp ce lumea se prăbușește în jurul nostru? Ce valoare are de fapt cultura în astfel de momente? Pentru noi, ca artiști, dar și pentru alții: pentru autorii violenței și pentru victimele violenței. Când ar fi mai bine să ne oprim, să tăcem?”

(Clemens Bechtel)

„Regia lui Clemens Bechtel oferă eleganță și evită tușele prea apăsate, fără a evita, însă, evocarea responsabilităților și delimitarea binelui de rău. Nu e rost de abordări ultra-patetice, dar nici de relativizări la modă în anii de pe urmă. Holocaustul a fost una dintre cele mai mari tragedii din istoria omului. Punct. Apariția sa a fost posibilă dintr-un șir de cauze care nu exclud responsabilități / lașități individuale a căror necunoaștere / minimalizare poate duce la repetarea sinistrelor întâmplări.”

(Mihai Brezeanu în: *LiterNet*)

Kontextualisierung

Es ist das Jahr 1920 und du bist acht Jahre alt. Es ist Morgen, du wachst langsam auf, machst dich fertig und gehst zur Schule. An der Straßenecke wartet deine Nachbarin, Mitschülerin und Freundin Sorele Birkental auf dich. Der Unterricht findet auf Rumänisch statt, weil eure Stadt Czernowitz nach dem Ersten Weltkrieg unter rumänischer Verwaltung steht und das alte österreichisch-ungarische System abgeschafft wurde. Doch in der Pause spielt ihr auf dem Schulhof und sprecht dabei eine Sprache, die nur damals und nur für euch existiert hat. Inzwischen gibt es diese Sprache gar nicht mehr, nur in eurer blassen Erinnerung. Eine Mischung aus Deutsch, Ungarisch, Rumänisch, Jiddisch, Polnisch, Ukrainisch und mehr, für immer verloren. Nach der Schule begleitest du Sorele in die Synagoge. Sie stammt aus einer jüdischen Familie, du aus einer rumänisch-orthodoxen, aber für dich sind das nur Wörter. Du weißt nur, dass du deiner Freundin im Chor der Synagoge zuhören willst. Sorele ist die Beste im Chor und erzählt immer davon, dass sie Sängerin werden möchte. Auch wenn ihre Familie nichts mit der Musik zu tun hat – ihr Vater ist Bäckermeister – unterstützen sie Sorele, schicken sie zum Gesangsunterricht und manchmal auch zum Theatertraining. Bald hat Sorele ihre ersten kleinen Auftritte auf der Bühne des Theaters in Czernowitz und du gehst jedes Mal hin, um sie dir anzusehen. Mit jeder Aufführung wird sie besser. Sie wird von verschiedenen Theatergruppen kontaktiert und geht auf Tournee in mehrere rumänische Städte. Überall wird Sorele so sehr geschätzt, dass sie sich schließlich einen Bühnennamen auswählt: Sidy Thal. Der Name gefällt dir ebenfalls und du freust dich über den Erfolg deiner Freundin.

Nach dem Abschluss der Mittelschule zieht deine Familie nach Temeswar, wo du die Schule beenden sollst. Überraschenderweise ist Temeswar gar nicht so anders als Czernowitz. Hier gibt es ebenfalls eine multiethnische Gesellschaft, sodass du dich schnell an die neue Stadt anpasst. Mit Sidy schreibst du oft. Alle paar Wochen schickt sie dir einen Brief, aus dem du erfährst, dass sie in die Theatergruppe des Schauspielers Pincu Friedmann aufgenommen wurde und an mehreren Bühnen im Land auftritt. Im Jahr 1928, als ihr beide 16 Jahre alt seid, debütiert Sidy in der Hauptstadt und wird kurz darauf in die Gruppe des berühmten Schauspielers Constantin I. Nottara aufgenommen. Währenddessen beginnt sich im Land etwas zu ändern.

Bekannte deiner Familie aus Jassy, Klausenburg und Bukarest erzählen euch von einer Studentenorganisation, die unter dem Namen Legion des Erzengels Michael in mehreren Städten aktiv ist. An deren Spitze steht ein kürzlich exmatrikulierter Student aus Jassy, dessen Name in der Presse immer häufiger erscheint: Corneliu Zelea Codreanu. Die Leute haben unterschiedliche Meinungen bezüglich dieser Organisation, aber für dich ist die Sache klar. Abgesehen von den vielen ehrenamtlichen Veranstaltungen für Kinder oder ältere Menschen, die diese Studenten organisieren, propagieren sie auch Antisemitismus, Hass gegen Ausländer und gegen andere Religionen als die christlich-orthodoxe. Nur drei Jahre nach der Entstehung dieses Verbandes gründen die Studenten auch eine paramilitärische

Organisation. Diese benennen sie Die Eiserne Garde und deren Mitglieder beginnen, unter der Leitung von Codreanu, ihre Gegner zu „beseitigen“: ehemalige Mitglieder, die als „Verräter“ galten, sowie öffentliche Personen, die sich ihren Idealen widersetzen. Im Jahr 1934 ermorden sie sogar den rumänischen Premierminister I. G. Duca. Nicht nur in Rumänien, sondern auch in anderen europäischen Ländern entstehen ultranationalistische Bewegungen. Das Wort „Faschismus“ wird überall – entweder mit Stolz oder mit Ekel – ausgesprochen.

Du bist aber mit deinem eigenen Leben beschäftigt. Du beendest die Schule und schreibst dich im neu eröffneten „Politehnica“-Institut der Universität ein. Besorgt setzt du auch deine schriftliche Korrespondenz mit Sidy fort. Inzwischen ist sie berühmt geworden, hat mehrere private Theatergruppen gegründet und geht mit ihnen auf Tournee. Sie erzählt dir von den Schwierigkeiten des Künstlerlebens in Rumänien. Darüber, wie umständlich es ist, Genehmigungen für ihre Auftritte zu erhalten und Probesäle mit guten Bedingungen zu finden. Seitdem die Legion und andere rechtsextremistische Bewegungen immer populärer werden, ist es zudem immer schwieriger geworden, ein Publikum für ihre Vorstellungen zu gewinnen. Die Leute haben Angst, bei der Aufführung einer jüdischen Künstlerin angegriffen zu werden. Sidy sagt jedoch, dass sie keine Angst hat und dass die Kunst über den Hass siegen wird. Trotz deiner Sorgen und Warnungen bricht Sidy mit ihrer Gruppe erneut zu einer Tournee auf. Diesmal kommt sie sogar nach Temeswar. Am 26. November 1938 wird sie im großen Saal des Theaters auftreten. Endlich werdet ihr einander wiedersehen, mehr als zehn Jahre nachdem du deine Heimatstadt verlassen hast. Ihr redet euch aus. Nach der Vorstellung wirst du sie in den Kulissen aufsuchen. Du sagst es Sidy nicht, weil du sie nicht verärgern möchtest, aber du fühlst dich unter Druck gesetzt und bist etwas ängstlich. Du fragst dich, ob du zur Vorstellung überhaupt hingehen solltest. Die Vorstellung wird wie die meisten Aufführungen von Sidy auf Jiddisch gespielt. Und der Hass gegen Juden hat jetzt einen Höhepunkt erreicht. Viele deiner Freunde aus der jüdischen Gemeinschaft sind schon weggezogen. Darüber hinaus werden die Legionäre immer aggressiver, seitdem Codreanu festgenommen und hingerichtet wurde. Du hattest gehofft, dass nach seinem Tod alles wieder so werden würde, wie du es aus deiner Kindheit kennst. Aber es ist nicht so. Kurz nach der Hinrichtung übernahm Horia Sima die Leitung der Legion und schwor, Codreanu zu rächen. Wenn Sidy keine Angst hat, dann solltest du auch keine haben. Was kann schon passieren? Du kaufst deine Eintrittskarte einige Wochen vor der Aufführung in der ersten Reihe und kannst es kaum erwarten.

Endlich ist Samstag. Du machst dich auf den Weg, fährst mit der Straßenbahn in die Innenstadt und läufst dann entspannt bis zum Theater. Am Eingang kommen dir mehrere Freunde entgegen. Du unterhältst dich mit ihnen bis kurz vor Vorstellungsbeginn. Als du bei der Garderobe deine Karte aus der Manteltasche herausnehmen willst, kannst du sie nicht mehr finden. Du kannst dich aber genau daran erinnern, dass du sie mitgenommen hast. Du sagst deinen Freunden, sie sollen schon mal in den Saal hineingehen, du kommst gleich nach. Während du noch in allen Taschen suchst, hörst du, wie die Vorstellung hinter den geschlossenen Türen beginnt. Du kannst es kaum aushalten. Du versuchst dem Saalpersonal

zu erklären, dass du seit deiner Kindheit mit Sidy Thal befreundet bist. Doch niemand glaubt dir. Du stehst im Foyer und weißt nicht, was du tun sollst. Wenn du jetzt nach Hause gehst, um deine Karte zu holen, könntest du dich verspäten und Sidy nicht mehr sehen. Während du versuchst, eine Entscheidung zu treffen, schlägt dich eine Schockwelle zu Boden. Du kannst nichts mehr hören, deine Ohren pochen, dein Herz schlägt bald aus deiner Brust heraus, das Gebäude bebt. Du stehst auf und versuchst, dich zu erholen, aber du kommst nicht dazu, weil sich plötzlich die Tür des Vorstellungssaals öffnet und das Publikum verzweifelt hinausströmt. Der Lärm ist unbeschreiblich. Die Kleider mancher Zuschauer sind zerrissen, andere sind voller Blut. Im nächsten Augenblick wirst du von der Masse herausgetragen. In der kalten Herbstluft kommst du wieder zu Sinnen und begreifst, dass sich im Saal etwas Tragisches ereignet hat. Bald wird das Theater von Krankenwagen und Einsatzkräften umzingelt, die Straße wird evakuiert. Verwirrt kommst du zu Hause an und rufst deine Freunde an, um zu erfahren, ob sie unversehrt sind. Niemand hebt ab. Müde und voller Sorgen schläfst du ein. Am nächsten Morgen machst du schnell das Radio an. Es gibt keine Nachrichten über das Geschehene. Du eilst ins Treppenhaus, um dir die heutige Zeitung zu holen. Unter der Woche erfährst du nach und nach, dass deine Freunde nicht verletzt sind und dass Sidy die Stadt gleich nach dem Vorfall unversehrt verlassen hat. Diejenigen, die im Saal waren, erzählen dir, dass eine Bombe mitten im Zuschauerraum explodiert sei. Einige Tage später erscheint endlich folgender Artikel in der Presse:

„Wie erst jetzt bekannt wird, wurde in Temeschburg in Rumänien am letzten Samstag im dortigen Theater ein Anschlag verübt. Die jüdische Schauspielerin Sidi Thal wollte mit ihrer Truppe ein Gastspiel in jiddischer Sprache geben. Die Zuschauer dürften demgemäß nur aus Juden bestanden haben. Zu Beginn der Vorstellung explodierte eine Höllenmaschine. Wie gemeldet wird, sollen mindestens drei Besucher getötet worden sein. Nach anderer Lesart ist die Zahl der Toten und Verletzten wesentlich höher“.

In der Presse wird außerdem nichts über die Tragödie berichtet. Schritt für Schritt erfährst du von anderen, dass es über 70 Verletzte und vier Tote gab. Du kannst es nicht beweisen, denn dies wird erst Jahre später offiziell bestätigt werden, aber du weißt, dass nur die Eiserne Garde einen solchen Anschlag verüben konnte. Nach diesem Vorfall werden alle weiteren Auftritte von Sidy Thal untersagt und sie flieht nach Taschkent in Usbekistan. Dort setzt sie ihre Karriere fort und kehrt nie mehr nach Rumänien zurück. Du wirst sie nie wiedersehen, aber du wirst nie vergessen, was an diesem Abend in Temeswar passiert ist, auch wenn manche versuchen, dies zu verschweigen.

Contextualizarea

Este anul 1920. Ai opt ani. Te trezești cu greu, te pregătești și pleci la școală. La colțul străzii, te așteaptă colega, vecina și prietena ta Sorele Birkental. La ore se vorbește acum oficial limba română, pentru că orașul vostru, Cernăuți, nu se mai află sub administrație austro-ungară, ci română după Primul Război Mondial. Însă în pauză, vă jucați într-o limbă care a existat doar atunci, doar pentru voi și care între timp nu mai există. Un amestec de germană, maghiară, română, idiș, poloneză, ucraineană și nu numai. După școală, mergi cu Sorele la sinagogă. Ea provine dintr-o familie de evrei, iar tu dintr-una de români ortodocși, dar pentru tine, acestea sunt momentan doar cuvinte. Tot ce știi, este că vrei să îți ascuți prietena la o repetiție a corului sinagogii. Sorele este cea mai bună din cor și spune mereu că ar vrea să devină cântăreață. Chiar dacă nu sunt din domeniu, tatăl ei fiind maestru brutar, părinții o sprijină și o trimit la lecții de canto și uneori chiar de actorie. Curând, Sorele începe să aibă mici apariții pe scena teatrului din Cernăuți, iar tu te duci să o vezi de fiecare dată. Cu fiecare reprezentație, devine din ce în ce mai bună. Pleacă în turnee prin alte orașe din România și este atât de apreciată, încât în curând îți dezvăluie că și-a ales și un nume de scenă: Sidy Thal. Îți place și ție numele și te bucuri de reușitele ei.

După terminarea gimnaziului, familia ta se mută la Timișoara, unde urmează ca tu să faci liceul. Spre surprinderea ta, lucrurile aici nu stau cu mult altfel decât în Cernăuți: faci parte tot dintr-o societate multiethnică și te adaptezi destul de ușor. Cu Sidy ții legătura în scris. Odată la câteva săptămâni, îți trimite câte o scrisoare. Astfel, afli că a fost acceptată în trupa actorului Pincu Friedman și joacă în continuare pe multiple scene din țară. În 1928, când aveți 16 ani, Sidy debutează și în capitală, iar la scurt timp după aceea este invitată de către celebrul actor Constantin I. Nottara în trupa sa de teatru. Între timp, ceva începe să se schimbe în țară.

Cunoscute de ai familiei tale din Iași, Cluj și București povestesc despre o organizație de studenți care are sedii în mai multe orașe, numită Legiunea Arhanghelului Mihail. În fruntea lor se află un tânăr recent exmatriculat de la universitatea din Iași, iar numele său începe să apară din ce în ce mai des în presă: Corneliu Zelea Codreanu. Lumea este împărțită în ceea ce privește acești studenți, însă tu ai o părere hotărâtă. Indiferent câte fapte bune ar face pentru copii sau bătrâni, acești studenți promovează antisemitismul, ura față de străini și față de alte religii în afară de cea creștin-ortodoxă și, în trei ani de la înființare, în 1930, formează și o organizație paramilitară. O numesc Garda de Fier, iar membri acesteia, sub conducerea lui Codreanu, încep să „elimine” oameni care le stau în cale: foști membri care i-au „trădat”, persoane publice și, în 1934, îl ucid chiar pe prim-ministrul țării, I. G. Duca. Nu doar în România, ci pretutindeni în Europa, mai ales în Germania și Italia încep să aibă loc mișcări ultranaționaliste, peste tot vehiculându-se cu mândrie sau cu dispreț cuvântul „fascism”.

Tu îți vezi în mare parte de treaba ta, ai absolvit liceul și mergi la studii superioare la recent înființata Politehnică din Timișoara. Îți continui, cu griji și cu dor, corespondența cu prietena ta Sidy, care între timp a devenit celebră, făcând parte și înființând mai multe trupe

de teatru private în țară, cu care merge mereu în turneu. Îți povestește despre greutățile vieții de artist din România, despre cât de complicat este să obțină aprobări, spații de joc în care să fie condiții bune. Pe deasupra, de când cu Legiunea și mișcarea de extremă dreaptă, este din ce în ce mai greu să adune oameni la spectacolele ei, deoarece aceștia se tem să nu fie asaltați. Dar Sidy îți spune că ei nu îi e frică și că arta poate învinge ura. În ciuda avertizărilor din partea ta, Sidy pleacă în turneu și vine și la Timișoara, în 26 noiembrie 1938. Va concerta în sala mare a teatrului din oraș. În sfârșit, vă veți revedea față în față după mai bine de zece ani de când ai părăsit orașul tău natal. Stabiliți să mergeți și tu la concert și să te vezi apoi cu Sidy la cabine să povestești. Nu îi spui nimic lui Sidy ca să nu o superi, însă în sinea ta ai un sentiment apăsător și o oarecare frică să asiești la spectacolul ei. Știi că va fi, ca majoritatea reprezentațiilor ei, în idiș și că ura împotriva evreilor este la ordinea zilei acum. Mulți dintre prietenii tăi din comunitatea evreiască au fugit din țară. Mai mult decât atât, de când Codreanu a fost arestat și executat în martie, Legionarii au devenit, parcă, mai agresivi. Speraseși că odată cu moartea lui Codreanu lucrurile se vor întoarce la normalul pe care îl știai din copilărie. Însă nu a fost așa. La scurt timp după executarea liderului Legiunii, un altul i-a luat locul, Horia Sima, care a jurat să îl răzbune. Dar dacă Sidy nu se teme, nu te temi nici tu. Ce se poate întâmpla? Îți cumperi biletul din timp, în primul rând, și aștepți cu nerăbdare data spectacolului.

În sfârșit, se face sâmbătă. Pleci de acasă, iei tramvaiul și de îndrepti cu pași relaxați către teatru. La intrare, te întâlnești cu mai mulți cunoscuți și stai cu ei la povești până foarte aproape de ora începerii. La garderobă, când să scoți biletul din buzunarul paltonului, nu îl poți găsi, deși îți amintești cu cea mai mare siguranță că l-ai luat. Le faci semn cunoscuților tăi să intre în sală înaintea ta, nu vrei să îi faci să întârzie. În timp ce tu încă scotocești prin toate buzunarele, auzi cum spectacolul începe în spatele ușilor închise. Mori de ciudă. Încerci să le explici plasatorilor că ești un apropiat de-al lui Sidy Thal, că vă știți din copilărie. Nimeni nu te crede. Câteva minute stai și nu știi ce să faci. Dacă te întorci pleci acum înapoi după bilet, riști să nu ajungi înapoi la timp și să nu o mai prinzi pe Sidy după finalul spectacolului. În timp ce te frământă, te lovește o undă de șoc și cazii la pământ. Nu mai auzi nimic, urechile îți țiuie, inima îți bate în timpane, clădirea se cutremură. Te ridici și încerci îți revii, însă nu apuci înainte ca ușile sălii de spectacol să se deschidă forțat și dinăuntru să înceapă să iasă în fugă publicul, disperat. Unii oameni au hainele sfâșiate, alții sunt plini de sânge. Zgomotul este de nedescris. Într-o clipită, ești luat pe sus de către mulțime și te trezești în curând afară. În aerul rece de toamnă, începi să îți revii destul încât să îți dai seama că ceva rău s-a petrecut la spectacol, înainte ca ambulanțele să înceapă să înconjoare teatrul și zona să fie evacuată. Buimăcit, ajungi acasă și începi să dai telefoane disperate ca să afli dacă Sidy și restul prietenilor tăi sunt bine. Nimeni nu răspunde. Obosit și îngrijorat, adormi. Dimineața următoare, dai drumul repede la radio. Nicio știre despre cele petrecute. Fugi în casa scării să iei ziarele, dar nici în ele nu scrie nimic. Încet, de-a lungul săptămânii, afli că majoritatea prietenilor tăi sunt bine și că Sidy a părăsit de urgență orașul. Ce care au fost în sală îți spun că în timpul spectacolului a explodat o bombă. Alte câteva zile mai târziu, apare, în sfârșit ceva în presă:

„După cum s-a aflat abia acum, în Timișoara, România, a avut loc un atac terorist sâmbăta trecută. Cântăreața evreică Sidy Thal a dorit să joace un spectacol în limba idiș alături de trupa sa. Spectatorii ar fi fost exclusiv evrei. Imediat după începutul spectacolului, în sală a explodat o bombă. După primele raportări, ar fi murit cel puțin trei oameni. Din alte surse, numărul morților și al răniților depășește cu mult această cifră.”

În rest, presa nu spune nimic despre tragedie. Pas cu pas, se zvonește că peste 70 de oameni au fost răniți, iar patru și-au pierdut viața. Nu ai cum să o dovedești, pentru că acest lucru va ieși la iveală abia ani mai târziu, dar în sinea ta știi că numai Garda de Fier ar fi putut comite un asemenea atentat. După cele întâmplate, trupa lui Sidy a fost interzisă, iar ea a fugit la Tashkent, în Uzbekistan, urmând să își continue cariera în Uniunea Sovietică. Nu te vei mai întâlni cu ea vreodată, dar nu vei uita niciodată de ea și de ce s-a întâmplat la Timișoara, oricât de mult ar încerca alții să treacă lucrurile sub tăcere.

Kleines Theaterwörterbuch ☺

DE Wenn du einen Theatersaal betrittst oder über eine Vorstellung diskutierst, können dir einige Grundbegriffe helfen, das Geschehen auf der Bühne besser zu verstehen.

Eine **Figur** ist die Identität, die ein Schauspieler erschafft und darstellt. Eine Hauptfigur wird auch **Protagonist** genannt, die Figur, die ihm widersteht, wird **Antagonist** genannt. Zwischen ihnen entsteht in der Regel ein **Konflikt**, der die Geschichte vorantreibt und die Aufmerksamkeit des Publikums aktiv hält.

Figuren kommunizieren in der Regel durch **Dialoge**, manchmal können sie sich aber auch durch Monologe ausdrücken. Ist der **Monolog** lang und steht die Figur, die ihn ausspricht, alleine auf der Bühne, dann nennt man ihn **Soliloquium**. Selbst wenn es den Anschein hat, dass die Figuren uns alles klar sagen, gibt es immer auch einen **Subtext**: die heimlichen Gedanken, die sich hinter den Worten verstecken und die nicht explizit mitgeteilt werden, sondern durch die Änderung der Tonalität, Pausen und Gebärden zu verstehen sind.

Im Theater erreichen die Geschichten immer eine **Klimax**, einen Höhepunkt. Dieser stellt den Moment der größten Spannung dar, nach dem sich alles zu klären beginnt. Alles, was auf der Bühne gezeigt wird, findet auch in einem bestimmten Kontext statt: in einer geschichtlichen Epoche, einer Kultur und einem sozialen Umfeld. Aus diesem Kontext und aus den Beziehungen zwischen den Figuren entwickeln sich auch die **Themen** der Vorstellung, die Ideen über das Leben und die Welt, wie Liebe, Freiheit, Freundschaft, Angst, Krieg usw.

Eine Vorstellung hat auch eine bestimmte **Atmosphäre**, das heißt die allgemeine Emotion, die du beim Zuschauen empfindest. Diese kann beispielsweise spannend, mysteriös, spielerisch oder romantisch sein. Eine Szene kann auch dramatische Spannung enthalten, also die Art von Spannung, die dich aufregt.

Die gesamte Vorstellung steht unter dem Zeichen einer Konvention, welche als **die vierte Wand** bekannt ist. Dabei handelt es sich um eine unsichtbare Barriere zwischen Bühne und Publikum. Solange diese Konvention eingehalten wird, siehst du dir das Leben der Figuren wie durch eine Wand an. Wenn die Konvention „gebrochen“ wird, spricht dich der Schauspieler direkt an und du wirst Teil der Aufführung.

Theater = der Ort, an dem Geschichten lebendig werden. Es ist eine Kunstform, die aus Menschen besteht und für Menschen gedacht ist. Sie lebt von Emotionen und Begegnungen. Auf der Bühne verwandeln Schauspieler Worte in Gesten, Ideen in Emotionen und Realität in Traum. Das Theater ist gleichzeitig ein Spiegel und ein Fenster: ein Spiegel, in dem wir unsere Welt sehen können, und ein Fenster, durch das wir imaginäre Welten entdecken können, in denen alles möglich ist. Es geht nicht nur um eine Aufführung, sondern auch um eine Begegnung: zwischen den Schauspielern und dem Publikum, zwischen der Vergangenheit und der Gegenwart, zwischen Gedanken und Gefühlen. Jede Aufführung ist einzigartig, da sie sich aus der Energie der Menschen auf der Bühne und im Saal entwickelt. Das Theater bringt uns zum Lachen, zum Weinen und zum Denken. Es lehrt uns, die Welt genauer zu betrachten und sie ein wenig besser zu verstehen.

Wann geht es um Lachen, um Weinen und um Verstehen? = Das Theater funktioniert wie ein Spiegel, in dem sich die Welt und die Menschen mit ihren Gefühlen, Fehlern und mit ihrem Mut widerspiegeln. Im Laufe der Zeit haben sich die Geschichten auf der Bühne in drei große Kategorien eingeteilt, durch die wir auf das Leben blicken: Komödie, Tragödie und Trauerspiel.

Die Komödie = Eine auf der Bühne erzählte Geschichte, die dich zum Lachen bringen soll, aber nicht nur. Die Komödie zeigt die Seltsamkeiten der Menschen und ihre Schwächen. Sie zeigt witzige Situationen, Verwechslungen, Ironien und Fehler, aus denen wir lernen können. Mit Humor vermittelt die Komödie ernste Wahrheiten, ohne die Stimmung zu trüben.

Die Tragödie = Erzählt die Geschichte von Menschen, die sich mit Kräften konfrontiert sehen, die viel größer sind als sie selbst: dem Schicksal, der Geschichte, der Schuld, der Angst oder dem Tod. In der Tragödie setzen die Figuren in dieser Konfrontation all ihre Ressourcen ein, können den Ausgang des Konflikts aber meistens nicht ändern. Die Tragödie zeigt uns Mut, Schicksal und Leid. Sie ist das Genre, das uns daran erinnert, wie schwierig, aber auch wie schön es ist, ein Mensch zu sein – selbst wenn einen nur Verlust am Ende erwartet.

Die Tragikomödie = Eine Geschichte über Menschen, die in heftige Konflikte geraten, schwierige Entscheidungen treffen müssen oder Krisenmomente erleben. Sie erzählt nicht nur von Traurigkeit, sondern auch vom Kampf zwischen Gut und Böse, von Angst und Mut sowie von Pflicht und Lust. Es ist eine Theaterform, die sowohl emotional wirkt als auch zur Reflexion anregt. Dementsprechend bewegt sich dieses Genre zwischen den beiden Extremen Tragödie und Komödie und ist weder durchweg traurig noch witzig. Es zeigt das Leben, so wie es meistens wirklich ist: voller Entscheidungen, Konflikte und Gefühle, die zu unserem Werdegang beitragen.

Ob es dich zum Weinen, Lachen oder Schweigen bringt: Jedes Genre spricht über etwas, das sich schon in dir befindet.

Soziales Theater = ist eine Theaterart, welche die Welt, in der wir leben, schildert. Es erzählt von realen Problemen (Diskriminierung, Gewalt, Menschenrechte, Armut, Freiheit, Umwelt, Fake News u.a.), von realen Menschen, von Ungerechtigkeiten, Angst und Veränderung. Es ist eine engagierte Theaterform. Manchmal beteiligen sich sogar die Gemeinschaft oder das Publikum am Inszenierungsprozess. Das Ziel ist nicht nur Unterhaltung, sondern auch, das Publikum zum Nachdenken anzuregen.

Theatervorstellung = Eine Vorstellung bedeutet mehr als die Schauspieler. Hinter ihr steckt ein ganzes Team.

Der **Regisseur** koordiniert den Inszenierungsprozess und bringt seine künstlerische Perspektive ein. Der **Bühnenausstatter** konstruiert das visuelle Universum: die Bühnenelemente, die Requisiten und den Spielraum. Der **Lichtdesigner** schafft Atmosphäre durch Lichtintensität, Farben und Schatten. Der **Sounddesigner** kümmert sich um die Musik und die Klangeffekte, die ebenfalls die Atmosphäre beeinflussen. Der **Kostümdesigner** definiert die Epoche, in der die Handlung spielt, den sozialen Status und die Persönlichkeit der Figuren. Das Team für **Maske und Haare** verwandelt die Schauspieler schließlich in ihre Figuren. Zudem kommt noch der **Text**, den die Schauspieler aussprechen. Jede Rolle ist wichtig. Zusammen, schaffen diese Elemente das Geschehen auf der Bühne.

Die Vorstellung: Schauspieler + Publikum + Bühne + Licht + Musik + Text. Anders als im Film lebt das Theater im „Hier und Jetzt“ und jeder Abend ist einzigartig.

Bühne = Der Raum, in dem die Vorstellung stattfindet. Ein Raum, in dem alles zum Leben erwacht. Seine Form kann die Theatererfahrung stark beeinflussen. Im Falle einer italienischen Bühne sitzt das Publikum vor der Bühne und schaut wie durch ein Fenster darauf.

Kulissen = Der für das Publikum unsichtbare Raum, in dem sich die Schauspieler vorbereiten.

Schauspiel = alles, was mit der Verkörperung einer durch einen Schauspieler zu tun hat: Stimme, Bewegung, Gesichtsausdrücke, Rhythmus und Energie. Die Schauspieler bringen die Figuren zum Leben und stellen eine direkte Beziehung zum Publikum her.

Schauspieler = die Person, die eine Figur verkörpert. Dies beschränkt sich nicht nur auf das Aussprechen von Repliken, sondern bedeutet, den Text in eine lebendige, emotionale und bedeutungsvolle Erfahrung zu verwandeln. Durch seine Stimme, seinen Körper, seine Ausdrücke, seinen Blick und seine Energie ist der Schauspieler die Brücke zwischen der Geschichte und dem Publikum.

Figur = Die fiktionale Identität, die ein Schauspieler verkörpert.

Stimme = eines der wichtigsten Instrumente des Schauspielers. Ein Schauspieler kann die Tonhöhe seiner Stimme verändern, den Sprechrhythmus verlangsamen, laut oder leise sprechen. Er kann bestimmte Wörter betonen, bedeutungsvolle Pausen einlegen oder seine Tonalität ändern, um unterschiedliche Emotionen auszudrücken. Eine gut projizierte Stimme kann den gesamten Theatersaal füllen. Die Klarheit und die Intonation sichern, dass das Publikum die Repliken nicht nur hört, sondern auch versteht und emotional darauf reagiert.

Genauso wie die Stimme Gefühle durch Klang ausdrückt, tut dies die Bewegung durch ihre Bildlichkeit.

Bewegung = Ein Schauspieler kann vieles durch seine Körpersprache ausdrücken. Durch seine Haltung, seine Gebärden und seinen Blick. Manchmal sagt ein Gesichtsausdruck mehr als eine ganze Replik. Gesten tragen zur Identitätsstiftung der Figur bei. Die Bewegung kann realistisch oder stilisiert sein, beispielsweise in Form eines Tanzes oder einer Slow-Motion-Sequenz. Sie verleihen der Vorstellung Dynamik und Ausdruckskraft.

Regie = künstlerische Koordination einer Aufführung.

Regisseur = Person, die für die künstlerische Vision der Aufführung verantwortlich ist; koordiniert die gesamte Aufführung: Interpretation des Textes, Bewegungen der Schauspieler, Rhythmus und endgültige Botschaft; ist der „Trainer“ des Schauspieler-teams und der „Architekt“ der gesamten Aufführung.

Bühnenbild = Kulisse, Requisiten, Raum; definiert den Ort und die Atmosphäre der Geschichte; kann realistisch (ein Zimmer in einer Wohnung) oder symbolisch (ein leerer Raum, einige suggestive Elemente) sein; schafft das visuelle und emotionale Universum der Aufführung.

Bühnenbildner = die Person, die die Kulissen, Kostüme, Beleuchtung oder Töne entwirft.

Choreografie = speziell für eine Aufführung entworfene Tanzbewegungen und Schritte.

Choreograf = der Künstler, der durch Bewegung Geschichten erzählt; in Zusammenarbeit mit dem Regisseur, dem Bühnenbildner, den Schauspielern usw. schafft der Choreograf die visuelle Harmonie der Aufführung, eine Sprache ohne Worte, aber voller Bedeutung.

Licht = Atmosphäre, Fokus, Symbole; zeigt, wohin man schauen soll, verändert die Emotion einer Szene, kann Zeit und Raum schaffen (Tag/Nacht, warm/kalt, magisch/realistisch).

Ton = Musik, Effekte, Atmosphäre; kann Emotionen verstärken, Veränderungen markieren oder Realismus hinzufügen.

Kostüme = Kleidung und Accessoires der Figuren; zeigen die historische Zeit, den sozialen Status, die Persönlichkeit und die Entwicklung der Figur.

Maske und Frisur = verwandeln den Schauspieler; verstärken die Charakterisierung der Figur (z. B. Falten für einen alten Mann, spezielle Farben für fantastische Figuren); können realistisch oder stilisiert sein.

Requisiten = Gegenstände, die von den Schauspielern während der Aufführung verwendet werden (ein Buch, eine Waffe, ein Telefon); sie können funktional (tatsächlich verwendet) oder symbolisch sein.

Dramaturgie = die „unsichtbare Architektur“ der Aufführung; die Geschichte, die Konflikte, die Figuren, aber auch die Art und Weise, wie alles zusammengebracht wird.

Dramatiker = Autor des Theatertextes.

Theaterstück = der schriftliche Text, der der Aufführung zugrunde liegt; aber das Stück ist nur der Anfang; durch Regie, Schauspieler und Bühnenbild wird der Text lebendig und vollständig.

Zuschauer = nicht nur „derjenige, der zusieht“; der Zuschauer beeinflusst die Aufführung durch seine Reaktionen wie Lachen, Stille, Applaus; deshalb ist jede Aufführung einzigartig.

Applaus = das Live-Like des Theaters. Der Applaus schließt den Kreis zwischen Schauspielern und Publikum und zeigt, dass die Energie der Bühne ihr Ziel erreicht hat.

Mini-dictionar de teatru ☺

RO Când intri într-o sală de teatru sau începi să discuți despre un spectacol, sunt câțiva termeni de bază care te ajută să înțelegi mai bine ce se întâmplă pe scenă.

Un **personaj** este identitatea pe care actorul o creează și o interpretează. Personajul principal al poveștii se numește **protagonist**, iar cel care i se opune este **antagonistul**. Între ei apare de obicei **conflictul**, acea tensiune care face povestea să înainteze și care ține publicul cu atenția trează.

Personajele comunică prin **dialog**, dar uneori un actor poate să vorbească singur într-un **monolog**. Dacă monologul e lung și personajul e singur pe scenă, se numește **solilocviu**. Chiar și atunci când par să spună totul, există mereu un **subtext** – gândurile și intențiile ascunse, pe care nu le exprimă direct, dar pe care le simți prin ton, pauze sau gesturi.

Poveștile teatrale ajung mereu la un **climax**, adică la punctul culminant, care este acel moment de maximă intensitate, după care lucrurile încep să se limpezească. Tot ce se întâmplă are loc într-un anumit context: o epocă istorică, un loc, o cultură, o situație socială. Din acest context și din relațiile dintre personaje se nasc **temele** spectacolului, marile idei despre viață și lume, precum iubirea, libertatea, prietenia, frica, războiul etc.

Un spectacol are și o **atmosferă**, adică emoția generală pe care o simți și care poate fi tensionată, misterioasă, jucăușă sau romantică. Într-o scenă poate exista și tensiune dramatică, acel suspans care te face să stai cu sufletul la gură.

Întreaga poveste e spusă sub „semnul” unei convenții numite **al patrulea perete**. Este bariera invizibilă dintre scenă și public. Dacă e păstrată, ai impresia că privești printr-o fereastră în viața personajelor. Dacă e „spartă”, actorul îți vorbește direct și tu devii parte din joc.

Teatru = locul unde poveștile prind viață. Este o artă vie, făcută din și pentru oameni, emoții și întâlniri. Pe scenă, actorii transformă cuvintele în gesturi, ideile în trăiri și realitatea în vis. Teatrul este, în același timp, oglindă și fereastră: o oglindă în care vedem lumea în care trăim și o fereastră spre lumi imaginare, în care totul e posibil. Nu e doar un spectacol ci și o întâlnire: între actori și public, între trecut și prezent, între gând și emoție. Fiecare reprezentație e unică, pentru că se naște din energia oamenilor care sunt acolo, în acel moment. Teatrul ne face să râdem, să plângem, să gândim. Ne învață să privim mai atent lumea și să o înțelegem un pic mai bine.

Când râdem, când plângem, când înțelegem = teatrul e ca o oglindă vie în care se reflectă lumea și oamenii, cu toate emoțiile, greșelile și curajul lor. De-a lungul timpului, poveștile spuse pe scenă s-au împărțit în trei mari feluri de a privi viața: comedie, tragedie și dramă.

Comedia = O poveste spusă pe scenă care te face să râzi, dar nu doar atât. Comedia vorbește despre slăbiciunile și ciudățeniile oamenilor, despre situații amuzante, încurcături, ironii sau greșeli din care putem învăța ceva. Prin umor, comedia ne arată adevăruri serioase, dar fără neapărat să ne întristeze.

Tragedia = O poveste despre oameni care se confruntă cu forțe mai mari decât ei: destinul, istoria, vinovăția, frica sau moartea. În tragedie, personajele luptă cu tot ce au, dar uneori nu pot schimba sfârșitul. Tragedia ne face să privim spre curaj, destin și suferință. E genul care ne amintește cât de greu, dar și cât de frumos poate fi să rămâi om în fața pierderii.

Drama = O poveste despre oameni care trec prin conflicte puternice, alegeri dificile sau momente de criză. Drama nu e doar despre tristețe, ci despre lupta dintre bine și rău, dintre frică și curaj, dintre dorință și datorie. E teatrul care te face să simți și să gândești în același timp. Astfel, drama trăiește între cele două – între tragedie și comedie - nu e nici doar veselă, nici doar tristă. E despre viața așa cum este, plină de alegeri, conflicte și emoții care ne schimbă.

Fie că râzi, plângi sau doar taci impresionat, fiecare gen de teatru îți vorbește despre ceva ce e deja în tine.

Teatrul social = este teatrul care vorbește despre lumea în care trăim, despre problemele reale (discriminare, violență, drepturile omului, sărăcie, libertate, mediu, fake news etc.), despre oameni adevărați, despre nedreptăți, curaj, libertate, frică sau schimbare. Este un teatru care nu stă deoparte, ci se implică. Uneori, implică comunitatea sau chiar publicul în procesul de creație. El nu vrea doar să distreze, ci să pună întrebări, să facă publicul să gândească, să simtă și să reacționeze.

Spectacol de teatru = un spectacol înseamnă mai mult decât actori. În spate se află o întreagă echipă. Regizorul coordonează totul, are viziunea artistică. Scenograful construiește universul vizual: decor, recuzită, spațiu. Designerul de lumini creează atmosfera cu intensități, culori, umbre. Designerul de sunet adaugă muzică și efecte care completează emoțiile. Designerul de costume definește timpul istoric, statutul și personalitatea personajelor, iar echipa de machiaj și coafură transformă actorii. La toate acestea se adaugă și textul pe care actorii îl rostesc. Fiecare rol contează. Împreună fac ca povestea de pe scenă să se întâmple.

Momentul complet: actori + public + decor + lumini + sunet + text. Spre deosebire de film, teatrul trăiește doar „aici și acum” și fiecare seară este unică.

Scenă = spațiul unde se desfășoară spectacolul; locul unde totul prinde viață, dar forma ei schimbă radical experiența. În scena italiană, publicul stă în față și privește ca printr-o fereastră.

Culise = spațiul ascuns, în spatele scenei, unde actorii se pregătesc.

Actoria = tot ce ține de interpretarea actorilor: voce, mișcare, gesturi, expresii, ritm, energie; actorii aduc la viață personajele și creează legătura directă cu publicul.

Actor = persoana care dă viață unui personaj; acesta nu se limitează doar la a rosti replici, ci transformă textul scris într-o experiență vie, emoționantă și plină de sens; actorul este puntea dintre poveste și public, prin voce, corp, expresie, privire și energie.

Personaj = identitatea fictivă trăită de actor.

Voce = unul dintre cele mai puternice instrumente ale actorului. Un actor poate ridica sau coborî vocea, poate accelera sau încetini ritmul, poate vorbi tare sau în șoaptă. Poate accentua anumite cuvinte, poate face o pauză plină de sens, sau poate schimba tonul pentru a exprima emoții diferite. O voce bine proiectată umple sala. Claritatea și intonația fac ca replicile să fie nu doar auzite, ci și înțelese și simțite.

Dacă vocea transmite emoții prin sunet, mișcarea o face prin imagine.

Mișcare = Un actor transmite multe prin limbajul corporal, respectiv cum stă, cum se mișcă, cum privește. O simplă expresie facială poate spune mai mult decât o replică. Gesturile dau identitate personajului. Mișcarea poate fi realistă, dar și stilizată, precum un dans, o secvență în slow-motion, etc. Toate dau dinamism și expresivitate spectacolului.

Regia = coordonarea artistică a unui spectacol.

Regizor = persoana responsabilă cu viziunea artistică a spectacolului; coordonează întregul spectacol: interpretarea textului, mișcările actorilor, ritmul și mesajul final; este „antrenorul” echipei de actori și „arhitectul” întregului spectacol.

Scenografia = decor, recuzită, spațiu; definește locul și atmosfera poveștii; poate fi realistă (o cameră de apartament) sau simbolică (un spațiu gol, câteva elemente sugestive); construiește universul vizual și emoțional al spectacolului.

Scenograf = persoana care concepe decorurile, costumele, luminile sau sunetele.

Coregrafia = mișcările și pașii de dans concepuți special pentru un spectacol.

Coregraf = artistul care spune povești prin mișcare; lucrând alături de regizor, scenograf, actori etc, coregraful construiește armonia vizuală a spectacolului, un limbaj fără cuvinte, dar plin de sens.

Lumina = atmosferă, focus, simboluri; arată unde să privești, schimbă emoția unei scene, pot crea timp și spațiu (zi/noapte, cald/rece, magic/realist).

Sunetul = muzică, efecte, atmosferă; poate amplifica emoțiile, marca schimbări sau adăuga realism.

Costumul = hainele și accesoriile personajelor; arată timpul istoric, statutul social, personalitatea și evoluția personajului.

Machiaj și coafură = transformă actorul; întăresc caracterizarea personajului (spre exemplu riduri pentru un bătrân, culori speciale pentru personaje fantastice); pot fi realiste sau stilizate.

Recuzită = obiecte folosite de actori în timpul spectacolului (o carte, o armă, un telefon); pot fi funcționale (se folosesc efectiv) sau simbolice.

Dramaturgie = „arhitectura invizibilă” a spectacolului; povestea, conflictele, personajele, dar și felul cum sunt așezate toate împreună.

Dramaturg = autorul textului de teatru.

Piesă de teatru = textul scris care stă la baza spectacolului; dar piesa e doar începutul; prin regie, actori și scenografie textul devine viu și complet.

Spectator = nu e doar „cel care se uită”; spectatorul influențează spectacolul prin reacțiile sale, precum râs, liniște, aplauze; de aceea, fiecare reprezentație e unică.

Aplauze = like-ul live al teatrelor; aplauzele închid cercul dintre actori și public și arată că energia scenei a ajuns unde trebuie.

Fun Facts zur Geschichte des Theaters

1. Der erste „Spezialeffekt” im Theater...

Im antiken Griechenland konnten die Götter mithilfe eines Mechanismus namens *deus ex machina* auf die Bühne „heruntersteigen” – einer Art primitiver Kran, der die Gottheit vom Himmel holte, um die Handlung zu lösen. Vielleicht stammt daher auch der Ausdruck „göttliche Intervention”, den wir heute verwenden, wenn etwas auf wundersame Weise gelöst wird.

2. In Russland probten Stanislavskis Schauspieler monatelang ohne Publikum.

Um echte Emotionen zu erreichen, forderte Stanislavski (russischer Regisseur und Theatertheoretiker) die Schauspieler auf, ihre Rolle zu „leben” und nicht nur zu spielen. Sein System hat das Theater weltweit verändert und bildet die Grundlage der modernen Schauspielkunst. Von Hollywood bis zum Broadway stützen sich fast alle großen Schauspieler auf seine Technik.

3. Im Rahmen totalitärer Regime stellte das Theater eine verkappte Form des Widerstands dar.

In Nazideutschland, der Sowjetunion, dem faschistischen Italien oder Rumänien in den 1940er Jahren benutzten Theater Metaphern und Allegorien, um verbotene Wahrheiten zu vermitteln. Das Publikum hatte sich daran gewöhnt, „zwischen den Zeilen zu lesen”. Der Applaus galt nicht nur der schauspielerischen Leistung, sondern auch dem Mut, solche verbotenen Themen auf der Bühne anzusprechen.

4. Im totalitären Polen galt das Theater als Form des Widerstands gegen das Regime.

Regisseure wie Jerzy Grotowski und Tadeusz Kantor verwandelten ihre Aufführungen in Räume für freien Ausdruck. Das Theater war ein Ort, an dem man über die Wahrheit sprechen konnte. Die Zuschauer besuchten das Theater nicht nur, um sich an der Kunst zu erfreuen, sondern auch, um Teil der leisen Opposition zu werden.

5. Im Deutschland der 1920er Jahre war das Theater auch eine Form des Journalismus.

Zur Zeit Bertolt Brechts (deutscher Dramatiker, Dichter, Regisseur und Theatertheoretiker) wurde das Theater zu einem Ort, an dem man sich über Politik, Armut, Heuchelei und Krieg austauschen konnte. Brecht setzte auf ein fühlendes, aber vor allem auf ein denkendes Publikum.

6. In Rumänien war die Zensur in den 1950er- bis 1980er-Jahren eine unsichtbare, aber bei jeder Probe präsente Entität.

Während der kommunistischen Epoche musste jede Aufführung vor der Premiere von einer Kommission genehmigt werden. Die Regisseure mussten den Text Monate im Voraus einreichen und jede Änderung an Dialogen oder szenischen Gesten wurde analysiert. Wenn eine Szene als politisch „unangemessen“ eingestuft wurde, wurde sie gestrichen.

7. Einige Aufführungen wurden bereits vor ihrer Premiere verboten.

Texte, die unbequeme Themen wie Freiheit, Glauben oder Sozialkritik behandelten, wurden verboten. Manchmal probte man monatelang für eine Premiere, die das Publikum nie mehr erreichen würde. So erging es beispielsweise Inszenierungen, die von Shakespeare, Tschechow, Brecht oder Caragiale inspiriert waren und als „zu politisch“ galten. Andere klassische Texte wurden toleriert, jedoch mit versteckten Bedeutungen neu interpretiert. Wiederum wurden Shakespeare, Gogol oder Caragiale mit großer Subtilität gespielt. Hinter den alten Worten verbargen sich Anspielungen auf die Gegenwart, auf Diktatur, Lüge, Angst und Schweigen. Regisseure wie Lucian Pintilie und Liviu Ciulei gelang es, Wahrheiten über Menschen, Angst und Macht in ihre Stücke zu integrieren.

8. Ebenfalls in Rumänien wurden einige Stücke gleich nach der Premiere aus dem Repertoire genommen.

So wurde beispielsweise Gogols *Der Revisor* inszeniert von Lucian Pintilie (Bulandra-Theater, 1966) gleich nach der ersten Aufführung verboten. Die Kritiker der damaligen Zeit sagten, es sei „zu wahr“. Das Stück handelte von Korruption und Heuchelei – und die Behörden erkannten sich darin wieder.

Eine kleine Überlegung für dich:

Was fasziniert dich mehr: Theater als Aufführung oder Theater als Geschichte über Menschen?

Zum Schluss noch ein kleiner Gedanke:

Das Theater ist der einzige Ort, an dem Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft gleichzeitig atmen können. Hier wird jede Geschichte, selbst eine, die sich vor Hunderten von Jahren zugetragen hat, wieder lebendig.

Im Theater ging es nie nur um die Bühne. Es ging immer um Menschen, um den Mut, eine Geschichte zu erzählen – unabhängig von Epoche, Ort oder Gefahr.

Mini-curiozități... Din istoria teatrului

1. Primul „efect special” teatral...

În Grecia Antică, zeii „coborau” pe scenă printr-un mecanism numit *deus ex machina* - un fel de macara primitivă care aducea divinitatea din cer pentru a rezolva intriga. Poate că de acolo vine și expresia „intervenție divină” pe care o folosim astăzi când ceva se rezolvă miraculos.

2. În Rusia, actorii lui Stanislavski repetau luni întregi fără public.

Pentru a ajunge la emoția reală, Stanislavski (regizor și teoretician rus al teatrului) le cerea actorilor să „trăiască” rolul, nu doar să-l joace. Sistemul lui a schimbat teatrul mondial și stă la baza actoriei moderne. De la Hollywood până la Broadway, aproape toți marii actori se bazează pe tehnica lui.

3. În timpul regimurilor totalitare, teatrul era o formă de rezistență mascată.

În Germania nazistă, Uniunea Sovietică, Italia fascistă sau România anilor '40, teatrele foloseau metafore și alegorii pentru a spune adevăruri interzise. Publicul învățase să citească „printre replici”. Aplauzele nu erau doar pentru actori, ci și pentru curaj.

4. În Polonia comunistă, teatrul era o formă de rezistență.

Regizori precum Jerzy Grotowski sau Tadeusz Kantor transformau spectacolele în spații de libertate. Teatrul era un loc unde se putea vorbi despre adevăr. Spectatorii veneau la teatru nu doar pentru artă, ci pentru a fi împreună în tăcuta opoziție.

5. În Germania anilor '20, teatrul era... O formă de jurnalism.

În perioada lui Bertolt Brecht (dramaturg, poet, regizor și teoretician german), teatrul devenise o tribună socială: se discuta politica, sărăcia, ipocrizia, războiul. Brecht voia un public care să gândească, nu doar să se emoționeze.

6. În România, în anii '50-'80, cenzura era un personaj invizibil, dar prezent la fiecare repetiție.

În perioada comunistă, fiecare spectacol trebuia aprobat de o comisie înainte de premieră. Regizorii trebuiau să depună textul cu luni înainte, iar fiecare modificare de replică sau gest scenic era analizată. Dacă o scenă părea „nepotrivită” politic, era tăiată.

7. Unele spectacole erau „interzise” chiar înainte să fie jucate.

Textele care abordau teme incomode precum libertatea, credința, critica socială, erau oprite. Uneori, spectacolele se repetau luni întregi și nu mai ajungeau niciodată la public. Așa s-a întâmplat, de pildă, cu montări inspirate din Shakespeare, Cehov, Brecht sau chiar Caragiale, considerate „prea politice”. Alte texte clasice erau tolerate, dar reinterpretate cu sensuri ascunse. Din nou Shakespeare, Gogol sau Caragiale erau jucați cu o subtilitate uriașă. Sub cuvintele vechi se ascundeau aluzii la prezent: despre dictatură, minciună, frică, tăcere. Publicul învățase să „citească printre replici”. Regizori precum Lucian Pintilie, Liviu Ciulei au reușit să strecoare în spectacole adevăruri despre oameni, frică și putere.

8. Tot în România, unele spectacole au fost scoase din repertoriu chiar după premieră.

De exemplu, *Revizorul* de Gogol în regia lui Lucian Pintilie (Teatrul Bulandra, 1966) a fost interzis imediat după prima reprezentație. Criticii vremii au spus că era „prea adevărat”. Piesa vorbea despre corupție și ipocrizie, iar autoritățile s-au recunoscut în ea.

Mini reflecție pentru tine:

Ce ți se pare mai fascinant: teatrul ca spectacol sau teatrul ca poveste despre oameni?

Mini gând de final:

Teatrul e singurul loc unde trecutul, prezentul și viitorul pot respira în același timp. Aici, fiecare poveste, chiar și una petrecută acum sute de ani, devine din nou vie.

Teatrul nu a fost niciodată doar despre scenă. A fost mereu despre oameni, despre curajul de a spune o poveste, indiferent de epocă, loc sau pericol.

Wie soll man sich die Aufführung ansehen?

Achte darauf, wie die Geschichte erzählt wird, nicht nur darauf, was erzählt wird: Die Aufführung nutzt Projektionen, Geräusche, verschiedene Räume, Lichter – alles hat eine Bedeutung. Sie sind nicht nur Dekoration, sondern Teil der Geschichte.

Denke darüber nach: Warum findet sie an drei verschiedenen Orten statt? Wie verändert sich die Atmosphäre zwischen Synagoge, Straße und Theater?

Höre zu: Welche Rolle spielt die Live-Musik? Wie beeinflusst sie die Emotionen?

Beobachte: Wie spielen die Schauspieler mehrere Rollen? Wie wirkt sich das auf dich aus? Was bedeutet es, wenn die Schauspieler in Ihrer Nähe oder zwischen den Zuschauern spielen? Wie verändert das Licht die Stimmung einer Szene?

Kleine Beobachtungsübung: Notiere ein Bild oder einen Satz, den du nicht vergessen wirst.

Cum să privești spectacolul?

Uită-te la cum se spune povestea, nu doar la ce se spune: Spectacolul folosește proiecții, sunete, spații diferite, lumini – toate au sens. Ele nu sunt doar decor, ci parte din poveste.

Gândește-te: De ce are loc în trei spații diferite? Cum se schimbă atmosfera între sinagogă, stradă și teatru?

Ascultă: Ce rol are muzica live? Cum influențează emoția?

Observă: Cum joacă actorii mai multe roluri? Ce efect are asupra ta? Ce înseamnă când actorii joacă aproape de tine sau printre spectatori? Cum schimbă lumina starea unei scene?

Mini exercițiu de observare: Notează o imagine sau o replică pe care nu o vei uita.

Vorschläge für Fragen zur Aufführung:

Geschichte: Worum ging es in der Geschichte? Was war anders als du erwartet hattest? Wie wurde die Geschichte erzählt? Welche wesentlichen Konflikte wurden dargestellt?

Regie: Wie würdest du die Art und Weise beschreiben, wie der Regisseur die Geschichte von Sidy Thal erzählt? Hattest du das Gefühl, dass der Regisseur dich emotional geleitet hat oder dir die Freiheit gelassen hat, selbst zu verstehen? Wie kam es deiner Meinung nach zu der Entscheidung, das Stück an mehreren Orten (nicht nur auf einer Bühne) aufzuführen? Wie wirkt es auf dich als Zuschauer, verschiedene Orte aus der Geschichte zu sehen? Welche Szene hat Sie am meisten beeindruckt und warum?

Schauspieler: Welche Figur hat Sie am meisten beeindruckt? Warum? Wie sehen die Schauspieler aus? Was hat dir gefallen? Was hat dir nicht gefallen? Warum? Wie fandest du die Schauspieler in der Art und Weise, wie sie die Figuren zum Leben erweckt haben? Gab es einen Moment, in dem die Schauspieler dir eher durch Gesten als durch Worte eine starke Botschaft vermittelt haben? Wenn du eine Figur aus dem Stück spielen könntest, wen würdest du wählen und warum?

Musik, Lieder und Tanz: Welche Art von Musik hast du im Stück gehört? Welche Stimmung vermittelt sie? Hast du dich durch die Musik der Geschichte näher gefühlt? Gibt es Momente, in denen die Stille intensiver ist als der Klang? Was symbolisieren deiner Meinung nach die verwendeten Lieder oder Melodien? Wenn du den Soundtrack zum Stück komponieren würdest, welches Musikgenre würde dazu passen?

Bühnenausstattung: Wie sehen die Räume der Aufführung aus? Wie verändern sie sich im Laufe der Zeit? Was ist dir an den Kulissen aufgefallen? Sind sie realistisch oder symbolisch? Gibt es ein Element der Bühnenausstattung (ein Objekt, eine Farbe, ein Kostüm, eine Kulisse), das dich beeindruckt hat? Wie trägt das Bühnenbild zur Gesamtatmosphäre bei? Wenn du ein Element der Ausstattung ändern würdest, was würdest du anders machen?

Kostüme: Was sagen dir die Kostüme über die Figuren in der Aufführung? Was sagen sie dir über die Zeit, in der die Handlung spielt? Hattest du den Eindruck, dass sich hinter den Kleidern eine „versteckte“ Figur verbirgt? Wie drücken die Kleidungsstücke die Persönlichkeit der einzelnen Rollen aus?

Multimedia: Wie würdest du die Beleuchtung in der Aufführung beschreiben? Gab es Musik, Geräusche oder Mikrofone? Gab es Projektionen? Was war deiner Meinung nach deren Rolle?

Verschiedenes: Welchen Gesamteindruck hat die Aufführung bei dir hinterlassen? Was glaubst du, will die Aufführung eigentlich aussagen? Wie spricht *Sidy Thal* über Freiheit, Mut und Erinnerung? Hast du eine Verbindung zwischen der damaligen Geschichte und der heutigen Welt bemerkt?

Plus / Minus: Was hat dir besonders gut gefallen? Was hat dir nicht gefallen? Wenn du einem Freund, der die Aufführung nicht gesehen hat, eine Botschaft aus der Aufführung vermitteln müsstest, was würdest du ihm sagen?

Persönliche Reflexion: Könntest du einen Moment identifizieren, in dem das Theater selbst zu einer Form des Widerstands wird? Warum glaubst du, dass die Geschichte von *Sidy Thal* auch heute noch wichtig ist?

Sugestii întrebări despre spectacol:

Istoric: Despre ce a fost vorba în poveste? Ce a fost diferit de ce credeai? Cum a fost spusă povestea? Ce conflicte majore sunt reprezentate?

Regia: Cum ai descrie felul în care regizorul spune povestea lui Sidy Thal? Ai simțit că regizorul te-a ghidat emoțional sau ți-a lăsat libertatea de a înțelege singur? Cum crezi că s-a luat decizia de a juca spectacolul în mai multe spații (nu doar pe o scenă)? Ce efect are asupra ta ideea de a merge, ca spectator, prin diferite locuri ale poveștii? Care ți se pare cea mai puternică scena și de ce?

Actori: Ce personaj te-a impresionat cel mai mult? De ce? Cum arată actorii? Ce v-a plăcut? Ce nu v-a plăcut? De ce? Cum ți s-au părut actorii în felul în care au adus la viață personajele? Există un moment în care actorii ți-au transmis un mesaj puternic mai mult prin gesturi decât prin cuvinte? Dacă ai putea juca un personaj din spectacol, pe cine ai alege și de ce?

Muzică, cântece și dans: Ce fel de muzică ai auzit în spectacol? Ce stare transmite? Te-ai simțit mai aproape de poveste prin muzică? Există momente în care tăcerea devine mai intensă decât sunetul? Ce crezi că simbolizează cântecele sau melodiile folosite? Dacă spectacolul ar avea o coloană sonoră compusă de tine, ce gen muzical i s-ar potrivi?

Scenografie: Cum arată spațiile spectacolului? Cum se schimbă pe parcurs? Ce ai observat în privința decorurilor? Sunt realiste sau simbolice? Există un element scenografic (un obiect, o culoare, un costum, un decor) care te-a impresionat? Cum contribuie scenografia la atmosfera generală? Dacă ai schimba un element de decor, ce ai face diferit?

Costume: Ce îți spun costumele despre personajele din spectacol? Dar despre perioada în care are loc acțiunea? Ți s-a părut că există un personaj „ascuns” în hainele pe care le poartă? Cum exprimă hainele personalitatea fiecărui rol?

Multimedia: Cum ai descrie lumina din spectacol? A existat muzică, zgomote sau microfoane? Au fost proiecții? Care credeți că a fost rolul acestora?

Diverse: Ce impresie generală ți-a lăsat spectacolul? Ce crezi că vrea să spună, de fapt, spectacolul? Cum vorbește *Sidy Thal* despre libertate, curaj și memorie? Ai simțit vreo legătură între povestea de atunci și lumea de azi?

Plus / minus: Ce v-a plăcut în mod deosebit? Ce nu v-a plăcut? Dacă ar trebui să transmiți un mesaj din spectacol unui prieten care nu l-a văzut, ce i-ai spune?

Reflecție personală: Poți identifica un moment în care teatrul, în sine, devine o formă de rezistență? De ce crezi că povestea *Sidy Thal* e importantă și azi?

Mögliche Fragen zur Aufführung für das künstlerische Team:

Allgemeine Fragen:

1. Wie kam es zu der Idee, die Geschichte von Sidy Thal auf der Bühne zu erzählen?
2. Was hat Sie an ihrem Leben am meisten beeindruckt?
3. Wie verlief der Dokumentationsprozess: Wie viel von der Aufführung ist von realen Ereignissen inspiriert und wie viel ist künstlerische Gestaltung?
4. Was war die schwierigste Entscheidung, die Sie während der Proben treffen mussten?
5. Was hat Sie während der Arbeit an der Aufführung am meisten bewegt?
6. Welche Reaktionen des Publikums, insbesondere der jungen Menschen, haben Sie überrascht?
7. Wenn Sidy die Aufführung hätte sehen können, was hätte sie Ihrer Meinung nach empfunden?

Für den Regisseur / Regieassistenten:

1. Wie kam es zu dem Wunsch, die Geschichte von Sidy Thal auf der Bühne zu erzählen? Was hat Sie zu der Überzeugung gebracht, dass ihre Geschichte „jetzt erzählt werden muss“?
2. Gab es einen bestimmten Moment während der historischen Recherche oder im Probenprozess, der Sie emotional besonders bewegt hat?
3. Gibt es Ihrer Meinung nach eine moralische Verantwortung, wenn man reale Geschichten auf die Bühne bringt?
4. Was hat Ihnen diese Aufführung über den Mut, die Wahrheit zu sagen, gelehrt?

Für Schauspieler:

1. Wie haben Sie sich auf den Teil des Stücks vorbereitet, der in der Synagoge und auf der Straße spielt? Wie unterscheidet sich das Spielen in einem Wandervorstellung von einer klassischen Bühnenvorstellung?
2. Welche Herausforderungen ergeben sich, wenn man an nicht konventionellen Orten wie der Straße oder der Synagoge spielt?
3. Wie schwer ist es, die Aufmerksamkeit des Publikums in einem Format aufrechtzuerhalten, in dem es sich bewegt, über Kopfhörer hört und mit dem Raum interagiert?
4. Haben Sie das Gefühl, dass das Publikum stärker involviert ist, wenn es Teil des Theaterstücks ist?
5. Wie haben Sie sich Ihrer Figur angenähert? Was hat Ihnen geholfen, sie zu verstehen?
6. Gibt es eine Zeile aus dem Stück, die Sie persönlich beeindruckt hat oder die Ihnen besonders nahegeht?
7. Wie war es für Sie, mehrere Rollen in einer einzigen Vorstellung zu spielen?
8. Wie schaffen Sie es, dieselbe Geschichte jedes Mal mit derselben Intensität zu spielen?
9. Was bedeutet für Sie Aufrichtigkeit im Schauspiel?
10. Was inspiriert Sie, wenn Sie eine Rolle entwickeln?
11. Wie fühlt sich der Moment an, bevor Sie auf die Bühne treten?
12. Wie hat dieses Stück Sie als Schauspieler und als Menschen verändert?

Sugestii întrebări pentru echipa artistică:

Întrebări generale:

1. Cum a apărut ideea de a spune povestea lui Sidy Thal pe scenă?
2. Ce v-a impresionat cel mai mult la viața ei?
3. Cum a fost procesul de documentare: cât din spectacol e inspirat din fapte reale și cât e creație artistică?
4. Care a fost cea mai grea decizie pe care a trebuit să o luați în timpul repetițiilor?
5. Ce v-a emoționat cel mai tare pe parcursul lucrului la spectacol?
6. Ce reacții v-au surprins din partea publicului, mai ales a tinerilor?
7. Dacă Sidy ar fi putut vedea spectacolul, ce credeți că ar fi simțit?

Pentru regizor / asistent de regie:

1. Cum a apărut dorința de a spune povestea lui Sidy Thal pe scenă? Ce v-a făcut să simțiți că povestea ei „trebuie spusă acum”?
2. A fost un moment anume în cercetarea istorică sau în procesul de repetiții care v-a marcat emoțional?
3. Există, în opinia voastră, o responsabilitate morală atunci când aduci pe scenă povești reale?
4. Ce v-a învățat acest spectacol despre curajul de a spune adevărul?

Pentru actori:

1. Cum v-ați pregătit pentru partea din spectacol care are loc în sinagogă și pe stradă? Cât de diferit este să joci într-un spectacol itinerant, în comparație cu unul clasic pe scenă?
2. Ce provocări apar atunci când joci în spații neconvenționale, cum ar fi strada sau sinagoga?
3. Cât de greu e să menții atenția publicului într-un format în care se mișcă, ascultă în căști și interacționează cu spațiul?
4. Simțiți că publicul devine mai implicat atunci când face parte din traseul spectacolului?
5. Cum v-ați apropiat de personajul vostru? Ce v-a ajutat să-l înțelegeți?
6. Există vreo replică din spectacol care v-a marcat personal sau pe care o simțiți aproape de voi?
7. Cum a fost pentru voi să interpretați mai multe roluri într-un singur spectacol?
8. Cum reușiți să jucați aceeași poveste de fiecare dată cu aceeași intensitate?
9. Ce înseamnă, pentru voi, sinceritatea în jocul actoricesc?
10. Ce vă inspiră atunci când construiți un rol?
11. Cum se simte acel moment înainte de „ridicarea cortinei”?
12. Cum v-a schimbat acest spectacol ca actori și ca oameni?

Mögliche Diskussionsthemen nach der Vorstellung:

1. Wie hast du den Wechsel zwischen den drei Orten (Synagoge, Straße, Theater) wahrgenommen?
2. Wie hat dich die Szene mit dem Angriff emotional beeinflusst?
3. Glaubst du, dass Theater als „lebendiges Museum“ der Erinnerung funktionieren kann?
4. Was bedeutet Sidy Thal für dich?
5. Welche Figur erschien dir am verletzlichsten?
6. Wie wird in dem Stück über Angst und Schweigen gesprochen?
7. Glaubst du, dass die Menschen in Sidy Thals Umfeld Komplizen oder Opfer des historischen Kontextes sind?
8. Was hat dich dazu gebracht, über die heutige Welt nachzudenken, als du die Geschichte von damals gesehen hast?

Tematici de discuție după vizionarea spectacolului

1. Cum ai perceput alternanța dintre cele trei spații (sinagogă, stradă, teatru)?
2. Care a fost impactul emoțional al scenei cu atacul?
3. Crezi că teatrul poate funcționa ca un „muzeu viu“ al memoriei?
4. Ce înseamnă, pentru tine, Sidy Thal?
5. Care personaj ți s-a părut cel mai vulnerabil?
6. Cum se vorbește în spectacol despre frică și tăcere?
7. Crezi că oamenii din jurul lui Sidy Thal sunt complici sau victime ale contextului istoric?
8. Ce te-a făcut să te gândești la lumea de azi, privind povestea de atunci?

Übungen (vor und nach der Aufführung)

Vor der Aufführung:

- 😊 Die Jugendlichen sollen Infos über die jüdische Gemeinde in Timișoara und ihre kulturelle Rolle suchen.
- 😊 Frag zu Hause: „Gab es Antisemitismus in Timișoara? In Rumänien? Was wussten die Großeltern?“
- 😊 Schreibe zwei Sachen über Multikulturalismus in deiner Stadt auf.

Vor der Aufführung (Herausforderung):

- 😊 Die Jugendlichen sind eingeladen, in Teams zu arbeiten und Symbole und Orte zu entdecken, die für die jüdische Kultur in der Stadt von Bedeutung sind: Synagogen, Schulen, Künstler, Persönlichkeiten. Das Ergebnis kann eine Kulturkarte (physisch oder digital) sein, die zeigt, dass Sidy Thal Teil eines lebendigen Erbes ist.

Nach der Aufführung (Diskussion):

- 😊 Kann Kultur eine Gemeinschaft schützen?
- 😊 Kann Kunst eine Form des Widerstands sein?

Kreative Übungen:

Schreibe einen Brief an einen Zuschauer aus dem Jahr 1938 nach dem Angriff.

Ein Brief, der nie abgeschickt wurde: Inspiriert von der Zeit, in der die Handlung der Aufführung spielt, schreibe einen Brief aus der Perspektive einer anonymen Figur – eines Freundes von Sidy, eines Zuschauers, eines jungen Mannes, der den Angriff miterlebt hat. Was würdest du schreiben, ohne zu wissen, ob die Nachricht jemals ihr Ziel erreichen wird?

Kreative Übungen:

Stell dir vor, du bist ein Zeitgenosse von Sidy Thal und beschreibe, was du bei der Aufführung von 1938 empfunden hast.

Erstelle eine visuelle Arbeit, die von den Themen der Aufführung inspiriert ist. Vorschläge: Collagen mit Fotos und/oder Zitaten aus der Aufführung.

Collage der Erinnerung: Jeder Schüler bringt ein Bild, ein Wort, einen Textfragment mit, das die Idee der Erinnerung ausdrückt. Gemeinsam erstellt ihr eine kollektive Collage, eine „Mauer der Erinnerung“, die Sidy Thal gewidmet ist. Die Materialien können im Foyer des Theaters während der Aufführungen von „Sidy Thal“ ausgestellt werden.

Die Geschichte aus der Zeitung: Lies (oder rekonstruiere) einen Artikel über den Angriff in Timișoara. Schreibe eine neue Nachricht, als wäre es heute passiert. Diskutiere das Thema: „Wie gehen wir heute mit Hass und Manipulation in den Massenmedien um?“

Die Erinnerungskapsel: Schreibe einen Satz, den du gerne in 100 Jahren lesen würdest, zum Thema: Was sollten wir niemals vergessen? Alle Sätze werden in einer „Erinnerungskapsel“ der Klasse gesammelt.

Podcast der Freiheit: Erstelle einen fünfminütigen Podcast zum Thema „Der Mut, anders zu sein“, inspiriert von der Aufführung. Dieser kann anschließend im Foyer des Theaters bei den Aufführungen von „Sidy Thal“ abgespielt werden.

Verbotene Künstler: Recherchiert Künstler (Theater, Literatur, Musik), die zensiert oder verfolgt wurden (in jedem Land und zu jeder Zeit). Erstellt eine kurze Präsentation: Wer war diese Person, was hat sie gesagt, was hat sie für das jeweilige Regime gefährlich gemacht? Vergleicht sie dann mit Sidy Thal: Inwiefern ähneln sich ihre Geschichten?

Das Theater der verlorenen Erinnerungen: Bringt ein altes Foto oder einen alten Gegenstand aus eurer Familie mit (oder beschreibt es). Verfasst einen kurzen Text/Aufsatz, der von diesem Gegenstand inspiriert ist: Wem gehörte er, welche Geschichte verbirgt er, wie hängt er mit dem Thema Erinnerung zusammen?

Zeichnen Sie ein Symbol gegen Hass.

Finde die Antworten mithilfe der Hinweise :)

1. Symbolischer, heiliger Ort der jüdischen Gemeinde. **a: S** _____
2. Was bleibt, wenn Menschen gehen. **a: K** _____
3. Symbol der Hoffnung, oft auf der Bühne angemacht. **a: L** _____
4. Auf der Bühne erzählte Geschichte, die jedoch vom Leben inspiriert ist.
a: A _____
5. Die Stadt, in der sich die Geschichte des Attentats auf die Künstlerin Sidy Thal ereignete. **a: T** _____
6. In jüdischen Theatern gesprochene Sprache. **a: J** _____
7. Die Handlung des Publikums am Ende der Aufführung. **a: A** _____
8. Ein Zustand der bedeutungsvollen Stille. **a: G** _____
9. Die Spuren, die die Geschichte hinterlässt. **a: M** _____
10. Der Zeitraum, in dem sich die Geschichte des Angriffs auf die Künstlerin Sidy Thal ereignete. **a: Z** _____
11. Künstlerischer Akt, der auf realen Begebenheiten basiert.
a: D _____
12. Kunst, die Text, Schauspiel, Bühnenbild, Kostüme, Licht, Musik usw. miteinander verbindet. **a: T** _____
13. Ein Wort, das niemals zensiert werden sollte. **a: F** _____
14. Der stille Feind der Wahrheit. **a: Z** _____
15. Die Künstlerin, die die Vorstellung inspiriert hat. **a: S** ____ **T** ____
16. Ein Wort, das die Geschichte mit der Gegenwart verbindet. **a: W** _____
17. Eine einfache Geste, aber voller Hoffnung. **a: L** _____
18. Die Sprache der Stille. **a: G** _____
19. Was die Bühne und den Saal verbindet. **a: G** _____
20. Was von Generation zu Generation weitergegeben wird. **a: A** _____

Activități

(înainte și după spectacol)

Înainte de spectacol:

- ☺ Înainte de spectacol: Adolescenții sunt invitați să caute informații despre comunitatea evreiască din Timișoara și rolul ei cultural.
- ☺ Întreabă acasă: „A existat antisemitism în Timișoara? România? Ce știați bunicii?”
- ☺ Notează două lucruri despre multiculturalismul din orașul tău.

Înainte de spectacol (provocare):

- ☺ Adolescenții sunt invitați să lucreze în echipe și să descopere simboluri, locuri emblematice pentru cultura evreiască din oraș: sinagogi, școli, artiști, personalități. Rezultatul poate fi o hartă culturală (fizică sau digitală) care arată că „Sidy Thal” e parte dintr-un patrimoniu viu.

După spectacol (dezbateri):

- ☺ Poate cultura să protejeze o comunitate?
- ☺ Artă poate fi o formă de rezistență?

Exerciții creative:

Scrie o scrisoare unui spectator din 1938 după atac.

O scrisoare care nu a fost trimisă: Inspirat de perioada în care are loc acțiunea spectacolului, scrie o scrisoare din perspectiva unui personaj anonim - un prieten al lui Sidy, un spectator, un tânăr care a asistat la atac. Ce i-ai scrie, fără a ști dacă mesajul va ajunge vreodată la destinație?

Exerciții creative:

Imaginează-ți că ești un coleg de generație al lui Sidy Thal și descrie ce ai simțit la spectacolul din 1938.

Realizează o lucrare vizuală inspirată din temele spectacolului. Sugestii: colaje cu fotografii și/sau citate din spectacol.

Colaajul memoriei: Fiecare elev aduce o imagine, un cuvânt, un fragment de text care exprimă ideea de memorie. Împreună construiți un colaaj colectiv, un „Zid al memoriei” dedicat lui Sidy Thal. Materialele pot fi expuse în foaierea teatrului la reprezentațiile spectacolului „Sidy Thal”.

Povestea din ziar: Citește (sau reconstruiește) un articol despre atacul de la Timișoara. Scrie o știre nouă, ca și cum s-ar fi întâmplat azi. Discută pe tema: „Cum tratăm azi ura și manipularea în mass media?”

Capsula memoriei: Scrie o propoziție pe care ai dori să o citească cineva peste 100 de ani cu tema: ce ar trebui să nu uităm niciodată? Toate propozițiile se într-o „capsulă a memoriei” a clasei.

Podcastul libertății: Realizează un podcast de cinci minute cu tema „Curajul de a fi diferit”, inspirat de spectacol. Ulterior acesta se poate difuza în foaierea teatrului la reprezentațiile spectacolului „Sidy Thal”.

Artiști interziși: Cercetează artiști (teatru, literatură, muzică) care au fost cenzurați sau persecutați (în orice țară sau perioadă). Realizează o prezentare scurtă: cine a fost, ce a spus, ce l-a făcut periculos pentru regimul respectiv. Se compară apoi cu Sidy Thal: cum seamănă poveștile lor?

Teatrul amintirilor pierdute: Adu (sau descrie) o fotografie sau un obiect vechi din familie. Creează un mini-text/eseu inspirat de acel obiect: cine l-a avut, ce poveste ascunde, cum se leagă de tema memoriei.

Desenează un simbol împotriva urii.

Completați folosind indiciile de mai jos :)

1. Loc simbolic, sacru al comunității evreiești. **r: S** _____
2. Ceea ce rămâne după ce oamenii pleacă. **r: M** _____
3. Simbol al speranței, adesea aprins pe scenă. **r: L** _____
4. Poveste spusă pe scenă, dar inspirată din viață. **r: S** _____
5. Orașul unde s-a petrecut povestea atentatului artistei Sidy Thal.
r: T _____
6. Limbă vorbită în teatrele evreiești. **r: I** _____
7. Acțiunea realizată de public la final de spectacol. **r: A** _____
8. Stare de liniște încărcată de sens. **r: T** _____
9. Urma pe care o lasă istoria. **r: M** _____
10. Perioada în care s-a întâmplat povestea atacului artistei Sidy Thal.
r: I _____
11. Act artistic bazat pe fapte reale. **r: D** _____
12. Arta care îmbină textul, actoria, decorul, costumele, lumina, muzica etc.
r: T _____
13. Cuvânt care nu ar trebui cenzurat niciodată. **r: L** _____
14. Inamicul tăcut al adevărului. **r: C** _____
15. Artista care a inspirat spectacolul. **r: S** _____ **T** _____
16. Cuvânt care leagă istoria de prezent. **r: C** _____
17. Gest simplu, dar plin de speranță. **r: Z** _____
18. Limbajul tăcerii. **r: G** _____
19. Ceea ce unește scena și sala. **r: P** _____
20. Ce se transmite din generație în generație. **r: A** _____

Kleines Fragment aus **Sidy Thal**

Kannst du dich erinnern, dass ich dir einmal gesagt habe, ich werde dir von Pinni, dem Freund meines Bruders Eli, erzählen? Er hat immer krumme Ideen. Einmal hat Pinni meinen Bruder Eli beiseite gezogen, um ihm ein Geheimnis zu sagen. Wenn es ein Geheimnis war, musste ich das auch erfahren. Ich mag es, mit den Geheimnissen am Laufenden zu sein.

Pinni: Warum verschwenden wir die Zeit hier?

Eli: Das frage ich mich auch.

Ich habe gerade gelesen, dass jemand ohne einen Heller dorthin gegangen ist, ein halbes Jahr draußen geschlafen und für ein Stück Brot die Straßen gekehrt hat.

Gut, und jetzt?

Auch über uns wird man so reden.

Wirklich?

Wirklich! Wirklich! Glaubst du, ich würde dich anlügen? Ich habe schon mit meiner Geliebten gesprochen.

Und was hat sie gesagt?

Was soll sie sagen? Dass sie geht. Nach Amerika.

Ich kann nicht länger hier bleiben!

Und ich? Glaubst du, dass ich noch hier bleiben kann?

Na dann lass uns packen und abhauen.

Packen und abhauen? Mit welchem Geld?

Sei nicht blöd – es gibt Schiffskarten umsonst.

Was heißt umsonst?

Wir zahlen in Raten. Irgendwann zahlen wir sie ab. Bis dahin haben wir sie umsonst.

Wie viele Karten brauchen wir, du Verrückter?

Wie viele Karten wir brauchen?

Na rechne mal: ich und meine Geliebte, wird sind zwei. Du und deine Verlobte, ihr seid zwei. Das macht vier.

Und mit Mutter sind wir fünf.

Wir sind zu fünf.

Na, und Motl?

Für ihn reicht eine Karte zum halben Preis. Wir können sagen, dass er noch keine drei Jahre alt ist.

Bist du verrückt?

Und ich, Motl, kann mich nicht zurückhalten. Ich springe in die Luft und klopfe mir auf die Schenkel

Das ist keine Kleinigkeit. Ich fahre.

Schiff! Zug! Karte!

Karte zum halben Preis!

Wohin fahren wir?

Nach Amerika

Was macht das schon? Ich fahre.

Ich bin in meinem ganzen Leben noch nirgends hingefahren.

Ich weiß nicht, wie sich Weggehen anfühlt.

Was bedeutet das?

Einmal bin ich auf der Ziege meines Nachbarn herumgeritten, aber das hat mich teuer zu stehen gekommen

Ich bin runtergefallen und habe mir die Nase blutig geschlagen und ein paar Ohrfeigen kassiert.

Dieser Ausflug zählt also nicht.

Den ganzen Tag lang bin ich wie im Nebel unterwegs. Ich habe meinen Appetit verloren.

Nachts träume ich, dass ich fahre. Ich fahre nicht, ich fliege.

Ich habe Flügel wie eine Taube und ich fliege.

Merci. Danke. Hervorragend. Bravo Wir sind für die Tournee vorbereitet.

Nein.

Wir können nicht fahren-

Wir können wirklich nicht

Was, soll'n wir jetzt

durch's ganze Land ziehen,

jetzt?

Spielen

und singen

Freude bringen

zeigen

wer wir sind

was wir können.

Aber

Aber was?

Was?

Wir fahren!

Wir spielen

wie geplant:

am 16. November

Gyergyószentmiklós. Niklasmarkt. Gheorgheni

17. November

18 November

Marosvásárhely. Neumarkt am Mieresch. Târgu-Mureş

Am 19. November

20. November

Kolozsvár. Klausenburg. Cluj.

Am 22. November

Dés. Ddesch. Dej

Am 23. November

Nagybánya. Frauenbach. Baia mare

Bravo!

Am 24. November

Nagykároly. Großkarol. Carei

kruli

Und freu ich mich am meisten noch
auf Temesvár. Temeswar. Timișoara
//Temeschburg.

Eieiei

Nester

Dort sind Nester

überall Nester

deutsche

Und?

ich sag ja nur

sag was du willst

sind nicht alle

alle nicht

Nicht alle

Nicht alle

Doch viele

denken

so

Werden sicher schauen kommen.

Auch Deutsche

werden kommen

und

uns lieben,

werden lachen,

weinen werden's

mit uns,

wirst sehen.

Werde sehen

Kleines Fragment aus **Sidy Thal**

Îți amintești că ți-am spus odată că o să-ți povestesc despre Pinni, prietenul fratelui meu Eli? Întotdeauna are idei năstrușnice. Odată, Pinni l-a chemat pe fratele meu Eli deoparte ca să-i spună un secret. Dacă e un secret, trebuie să-l aflu și eu. Îmi place să fiu la curent cu secretele. Așa că merg chiar în spatele lor și încerc să prind câteva cuvinte.

Pinni: De ce ne pierdem timpul aici?

Eli: Asta mă-ntreb și eu.

Tocmai am citit că cineva a mers acolo fără niciun ban, a dormit afară timp de jumătate de an și a măturat străzile pentru o bucată de pâine.

Păi, și acum?

Și despre noi o să se vorbească așa.

Serios?

Serios! Serios! Crezi că te-aș minți? Am vorbit deja cu iubita mea.

Și ce a zis?

Ce să zică? Că pleacă. În America.

Nu mai pot sta aici!

Și eu? Crezi că eu mai pot sta aici?

Așa că hai să ne împachetăm și să plecăm.

Să ne împachetăm și să plecăm? Cu ce bani?

Nu fii fraier - se dau bilete de vapor pe gratis.

Cum adică, pe gratis?

Plătim în rate. Îi vom achita integral într-o zi. Între timp le avem pe gratis.

De câte bilete avem nevoie, nebunule?

De câte bilete avem nevoie?

Socotește: eu și iubita mea suntem doi.

Tu și logodnica ta sunteți doi. Asta face patru.

Și cu mama suntem cinci.

Suntem cinci.

Păi, și Motl?

Pentru el ajunge un bilet la jumătate de preț și poate nici nu-i nevoie. Putem spune că nu are încă trei ani.

Ești nebun?

Și eu, Motl, nu pot să mă abțin. Sar în sus și îmi plesnesc coapsele!

Nu-i un lucru mărunț! Plec

Vapor! Tren! Bilet!]

Bilet la jumătate de preț!

Unde mergem?]

În America

Ce mai contează? Plec!

Nu am plecat nicăieri în viața mea.

Nu știu cum se simte plecatul.

Ce înseamnă asta, să pleci?

Odată am călărit capra vecinului meu, dar m-a costat scump]

Am căzut și mi-am spart nasul, și am încasat și câteva palme.

Așa că excursia aia nu se pune.

Toată ziua mă învârt ca prin ceață. Mi-am pierdut pofta de mâncare.]

Noaptea visez că plec - nu plec, ci zbor.

Am aripi ca un porumbel și zbor.

Mersi. Mulțumesc. [Exceptional. Bravo.

Suntem gata de turneu.]
nu.
nu putem să plecăm
chiar nu putem
o să ne punem
să umblăm prin toată țara
acum?]
jucăm
și cântăm
aducem bucurie
arătăm
cine suntem
ce știm.
dar]
[dar ce?]
ce?
plecăm!
jucăm
așa cum e planificat:
pe 16 noiembrie
gyergyószentmiklós. niklasmarkt. gheorgheni
pe 17 noiembrie,
18 noiembrie
marosvásárhely. neumarkt am mieresch. târgu mureș
pe 19 noiembrie,
20 noiembrie
kolozsvár. klausenburg. Cluj
pe 22 noiembrie
dés. desch. Dej
pe 23 noiembrie
nagybánya. frauenbach. baia mare
bravo!
pe 24 noiembrie
nagykároly. großkarol. carei
kruli
iar eu mă bucur cel mai tare de
temesvár. temeswar. timișoara
// temeschburg
auăleu
cuiburi

sunt cuiburi acolo
peste tot cuiburi
germane
[și?
zic și eu
zici ce vrei
nu sunt toți]
nu toți
nu toți
[nu toți
dar mulți
gândesc
așa]
[vor veni să ne vadă]
și nemți
vor veni
și
ne vor iubi
vor râde
vor plânge
cu noi
o să vezi
o să văd

Redaktion/Redactarea: **Diana Sârbu, Mira Țăra, Sarah Malekshahian, Cristian Vicol**
Übersetzung ins Deutsche/Traducere în limba germană: **Mira Țăra**
Fotos/Fotografiile: **Ovidiu Zimcea**
Grafische Gestaltung/Realizarea grafică: **Andor Szabó**
Produktion/Producția: **Diana Sârbu, Mira Țăra**
Im Rahmen des Projekts „ImpulsTeatru“: Konzept und Leitung/
În cadrul proiectului „ImpulsTeatru“: concept și coordonare **Diana Sârbu**
Deutsches Staatstheater Temeswar/Teatrul German de Stat Timișoara
Intendant/Manager: **Lucian Vârșândan**
Stellvertretender Intendant/Director general adjunct: **Laurence Rippel**
Stellvertretender Intendant und künstlerischer Leiter/
Director adjunct artistic: **Clemens Bechtel**
Leitung der Abteilung für Dramaturgie und Öffentlichkeitsarbeit/
Șef serviciu dramaturgie și organizare spectacole: **Cristian Vicol**
Str. Mărășești 2, 300080 Timișoara, România
E-Mail: sekretariat@dstt.ro/secretariat@dstt.ro
www.teatrulgerman.ro

„ImpulsTeatru“ – kulturelles Projekt kofinanziert vom Kreisrat Temesch/
proiect cultural co-finanțat de Consiliul Județean Timiș

Bibliografie
Drimba, Ovidiu: *Istoria teatrului universal*, Editura Saeculum I.O, București 2005
Pavis, Patrice: *Dictionary of the Theatre: Terms, Concepts and Analysis*
(*Dicționar de termeni teatrali: termeni, concepte și analiză*),
Tradus de Christine Shantz, Toronto, Buffalo 1998

DE

RO

„ImpulsTeatru” – kulturelles Projekt kofinanziert vom Kreisrat Temesch /
proiect cultural co-finanțat de Consiliul Județean Timiș

Consiliul
Județean
Timiș